

Taalontwikkeling Nederlands jonge kind

Hoe verloopt de taalontwikkeling?

De taalontwikkeling van jonge kinderen verloopt zeer explosief. Taalontwikkeling is het proces dat kinderen doorlopen bij het leren van één of meerdere talen. Onder invloed van taalaanbod uit de omgeving krijgt het kind steeds meer vaardigheid in verschillende aspecten van taal, waaronder woordenschat en de hantering van grammaticale en communicatieve regels.

Voortalige fase (0-1j.)

- Huilen, vocaliseren, brabbelen

Talige fase (1-5j. en ouder)

- vroegtalige fase (1-2.5): **losse woorden**: eenwoordzin, tweewoordzin, meerwoord-zin
- differentiatiefase (2.5-5): **korte zinnetjes**: explosieve ontwikkeling waarin de vaardigheden die het kind al beheerst, worden uitgebouwd en verfijnd, en nieuwe aspecten aan bod komen
- voltooiingsfase (5 en ouder): **langere, samenhangende(re) zinnen**: het kind bezit de bouwstenen, voor mondelinge taalvaardigheid komen er geen nieuwe aspecten meer bij. De puntjes worden op de i gezet.

Die ontwikkeling verloopt in fasen.

Voor kinderen die meerdere talen leren kan die ontwikkeling van de verschillende talen **simultaan of successief** verlopen. Meer info over AN vind je in AN-leerlijnen in het leerplan ([bv.TOmn1](#)) en de [publicatie](#) ZILL met AN.

Wat staat er in *Zin in leren! Zin in leven!*

Doelen en leerlijnen

In de vroege taalontwikkeling is een **talige grondhouding** van het grootste belang. In de vroege ontdekkingsfase thuis en op school willen we dat kinderen **plezier beleven** ([TOtg1](#)) aan taal (versjes, liedjes, spontaan vertellen, voorgelezen worden, via geschreven taal zoals aan de kapstok, magneetletters, letterstempels), hun **thuis taal erkend** wordt ([TOtg2](#) en [TOtg3](#)) (door bv. te tellen in verschillende talen, woorden in verschillende talen te visualiseren, liedjes in verschillende talen) en ze **durven en willen communiceren** ([TOtg4](#)) (spontaan vertellen, vragen stellen, gesprekjes voeren in kleine, veilige groepen over relevante onderwerpen, taal gebruiken in spel...).

Het leerplan gaat verder uit van drie generieke doelen binnen het ontwikkelthema '[Mondelinge taalvaardigheid Nederlands](#)':

- [TOmn1](#) Een mondelinge boodschap verwerken (focus op luisteren)
- [TOmn2](#) Een mondelinge boodschap overbrengen (focus op spreken)
- [TOmn3](#) Actief deelnemen aan een gesprek (focus op interactie)

Meer daarover lees je in het leerplan in het [ontwikkelthema 'Mondelinge taalvaardigheid'](#) of in '[Effectief luisteren en spreken](#)'. Een [kijkwijzer](#) helpt je om je eigen krachtige leeromgeving te onderzoeken.

Uiteraard is er ook aandacht voor de '[Schriftelijke taalvaardigheid](#)'. In de eerste plaats door de aandacht via verhalen en prentenboeken voor genietend lezen, luister- en leesbegrip ([TOsn1](#) en [TOsn2](#)).

In de tweede plaats door 'schrijven' ([TOsn3](#)): [effectief schrijfonderwijs](#) vangt aan op jonge leeftijd. Kleuters grijpen en krijgen de kans om te ervaren dat dingen die je schrijft, blijvend zijn, over tijd en ruimte heen: wat ik vertel bij een tekening, kan de juf noteren en kan mijn papa later opnieuw lezen. Ze bootsen volwassenen na, ze krabbelen, proberen al tekenend iets te vertellen, gebruiken symbolen en letters, maken gebruik van invented spelling, vullen boodschappen aan. De schrijfkansen zitten vaak vervat in een [thema](#). In die 'schrijf'ontwikkeling (boodschappen schrijven) is er een grote samenhang met de [motorische ontwikkeling](#), (bv. schrijfpatronen) en daarbinnen vloeiend schrijven ([MZkm4](#)).

Tot slot leren oudere kleuters 'abstracter' naar een taal kijken door ze te beschouwen. In de eerste plaats denken ze na over ([TOtn2](#)) klank en rijm, betekenissen, woorden en zinnen. Maar gaandeweg ook naar tekst- en tekststructuur en spellingvormen, zoals letters en hun verhouding met klanken. [Taalbeschouwing](#) is een deel van de ontluikende geletterdheid. Meer daarover in '[Effectief onderwijs in taalbeschouwing](#)'.

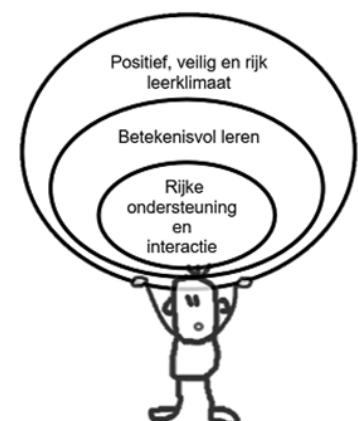


Hoe zorg je voor een krachtige leeromgeving?



[Een krachtige taalleeromgeving](#) beperkt zich niet tot de taalles. Leerlingen [gebruiken en leren een taal de hele dag door](#). De doelen voor Nederlands komen dan ook vaak aan bod in combinatie met doelen van andere ontwikkelvelden en worden niet alleen bereikt door aan taal te werken binnen typisch talige onderwijsarrangementen. Leerlingen ontwikkelen en leren taal door taal te gebruiken: door te luisteren, te spreken, te schrijven en te lezen.

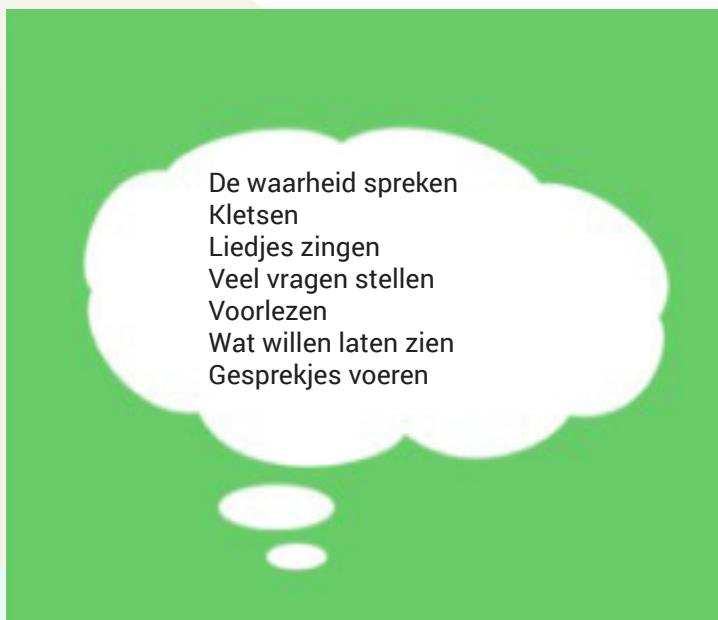
In de figuur van 'de drie cirkels' worden de drie basisingrediënten voor een krachtige leeromgeving voor taalvaardigheidsonderwijs visueel voorgesteld: (1) een positief, veilig en rijk leerklimaat; (2) betekenisvol leren en (3) een rijke ondersteuning en interactie. Neem zeker ook een kijkje op: [Kleine kinderen, grote kansen](#).



Positief en veilig klimaat

De talige grondhouding staat daarbij centraal. Uitgangspunt is dat leerlingen willen en durven communiceren ([TOtg4](#)). Onderwijs heeft de taak de spreekdurf van jonge kinderen te behouden en te verbeteren. Bovendien leren we de leerlingen die taal correct, verzorgd en gepast te gebruiken ([TOtg5](#)).

Behouden



Praktijkvoorbeeld

Voorbeelden van een positief, veilig klimaat zijn:

Leerlingen oefenen [letters en cijfers](#) op andere manieren dan op papier om de fijne motorische vaardigheden te stimuleren.

De leraar laat de kinderen speciale voorwerpen van thuis mee brengen voor de poppenhoek die ze benoemen in hun eigen taal en hen er in het Nederlands meer over laten vertellen. De winkelhoek kan gevuld worden met vreemd geld of verpakkingen uit andere landen, met verschillende lettertekens in.

De kinderen bouwen binnen een weekthema de klas om tot een echt [café](#) en spelen er een rolspel. Elk van deze activiteiten leent er zich toe om op een functionele manier aan de geletterdheid van de kinderen te werken.

Bij het binnenkomen nemen de kleuters plaats in de kring. Met leuke liedjes en versjes starten de kleuters hun dag in de klas. Daarnaast is de kring de plek bij uitstek waar verhalen verteld worden, belangstellingscentra worden verkend, en nog zoveel meer. Dat hoeft echt niet te betekenen dat het [onthaal](#) elke dag op dezelfde wijze gepland wordt.

Betekenisvol leren

Leren is betekenisvol of functioneel als de leraar gebruik maakt van uitdagende, [betekenisvolle opdrachten](#), waarbij leerlingen luisteren en spreken, 'lezen' en 'schrijven' of in interactie met elkaar gaan met een concreet doel voor ogen dat aansluit bij hun dagelijkse leven, bij [spel](#) of bij hun interesses. Relevante inhouden zijn essentieel. Ze kunnen worden gevonden in gebeurtenissen die zich voordoen in de groep, in langer durende thema's, in spel, in gelezen [boeken](#) ... Typische praktijkvoorbeelden voor jonge kinderen zijn: [routinemomenten](#) ([anders bekeken](#)), een [spelinstructie](#) geven, [onderzoekjes](#), [boeken en gesprekjes](#), [brainstorm](#), [nadenken over klanken en letters](#), interactief / [herhaald voorlezen](#), [problemen](#) oplossen, via ([muzische](#)) thema's, [versjes](#) en liedjes, [opdrachten](#), [actualiteit](#) ...

Praktijkvoorbeeld

Een voorbeeld van een betekenisvolle activiteit is [Pizza voor papa](#), waarin kleuters een lievelingspizza samenstellen voor hun papa en hierbij op hun niveau betekenisvol lezen en schrijven.

Aan de hand van het liedje: [vlindertje, fladder maar heen en weer](#) oefenen de peuters met hun zelfgemaakte vlinder het lichaamsschema in.

Tijdens thema ruimte mogen de kleuters in de gang in de ruimte op onderzoek. Terwijl ze in de 'ruimte' zweven, schrijven ze de namen van de planeten die ze tegenkomen over op een klembord. Dit is betekenisvoller dan de namen van de planeten gewoon in de schrijfhoek over te schrijven.

Rijke ondersteuning en interactie

Leerlingen moeten veel taalaanbod krijgen, veel kansen om taaluitingen te produceren en veel feedback krijgen op hun taalproductie:

- Veel **taalaanbod** betekent dat de leeromgeving een rijk aanbod aan taalmateriaal biedt en dat de leraren leerlingen confronteren met betekenisvolle situaties. De leraar waakt ook over de begrijpelijkheid van de input, bijvoorbeeld door de input te voorzien van een toegankelijke context. Veel van het goede dus: veel kwantiteit en rijke kwaliteit.
- De nadruk op **taaluitingen produceren** wijst er op dat leraren bewust moeten zorgen dat iedere leerling voldoende aan het woord komt, voldoende persoonlijk taalaanbod krijgt.
- Voldoende **feedback** tot slot gebeurt in de vorm van betekenisvolle interactie en betekent dat een leerling veel en kwalitatieve reacties krijgt op wat hij of zij tracht te zeggen en schrijven. Leren is bij uitstek een sociaal en coöperatief gebeuren: leren levert veel meer op wanneer er een ander bij betrokken is, hetzij de leraar, hetzij een andere leerling.

Praktijkvoorbeeld

[Brainstorm](#): via modeling en uitlokkende vragen vertellen kleuters wat zij over een onderwerp weten (voorkennis oproepen), met ondersteuning van de leraar situeren zij de kennis binnen het geheel aan vragen in de klas.

Elke leraar zorgt daarbij voor een kwaliteitsvolle instructie. In onderwijs aan het jonge kind, waarin ook veel spelend leren plaatsvindt, denken we aan:

- een betekenisvolle startactiviteit;
- aansluiting op de voorkennis en het taalontwikkelingsniveau;

Het taalverwervingsproces

• Voorbeeld: Joey



- helder taalgebruik door de leraar;
- model staan;
- gebruik maken van kleine stapjes en visualisatie;
- duidelijke (thematische) samenhang in de activiteiten en betekenisvolle verwerking;
- herhaling (in kleinere groep en individueel);
- extra oefenkansen;
- opvolgen van de vorderingen.

Krachtige leeromgeving binnen *Zin in leren! Zin in leven!*

Om leerlingen te laten groeien in taalontwikkeling Nederlands, kun je op verschillende manieren met doelen uit het ontwikkelveld taalontwikkeling aan de slag. Je kunt:

- een generiek doel of ontwikkelstap van taalontwikkeling in de focus stellen, zoals in een traditionele 'taalles';
- tegelijkertijd en evenwichtig focussen op doelstellingen uit het ontwikkelveld taalontwikkeling en uit andere ontwikkelvelden;
- leerlingen taal laten inzetten, als leraar modellen of transfer leggen, zonder expliciet op doelen uit taalontwikkeling Nederlands te focussen.

Meer [voorbeelden](#) vind je op de PRO.site.

Evalueren van de taalontwikkeling

Een brede en geïntegreerde taalontwikkeling vraagt om [brede evaluatie](#). Op de [PRO.site](#) vind je daarvoor de nodige ondersteunende documenten:

- [Taalontwikkeling Nederlands van leerlingen evalueren – kijk vanuit het curriculum.](#)
- [Taalontwikkeling Nederlands van leerlingen evalueren](#)
- [Breed evalueren van de taalontwikkeling Nederlands](#)

In de evaluatiebox vind je

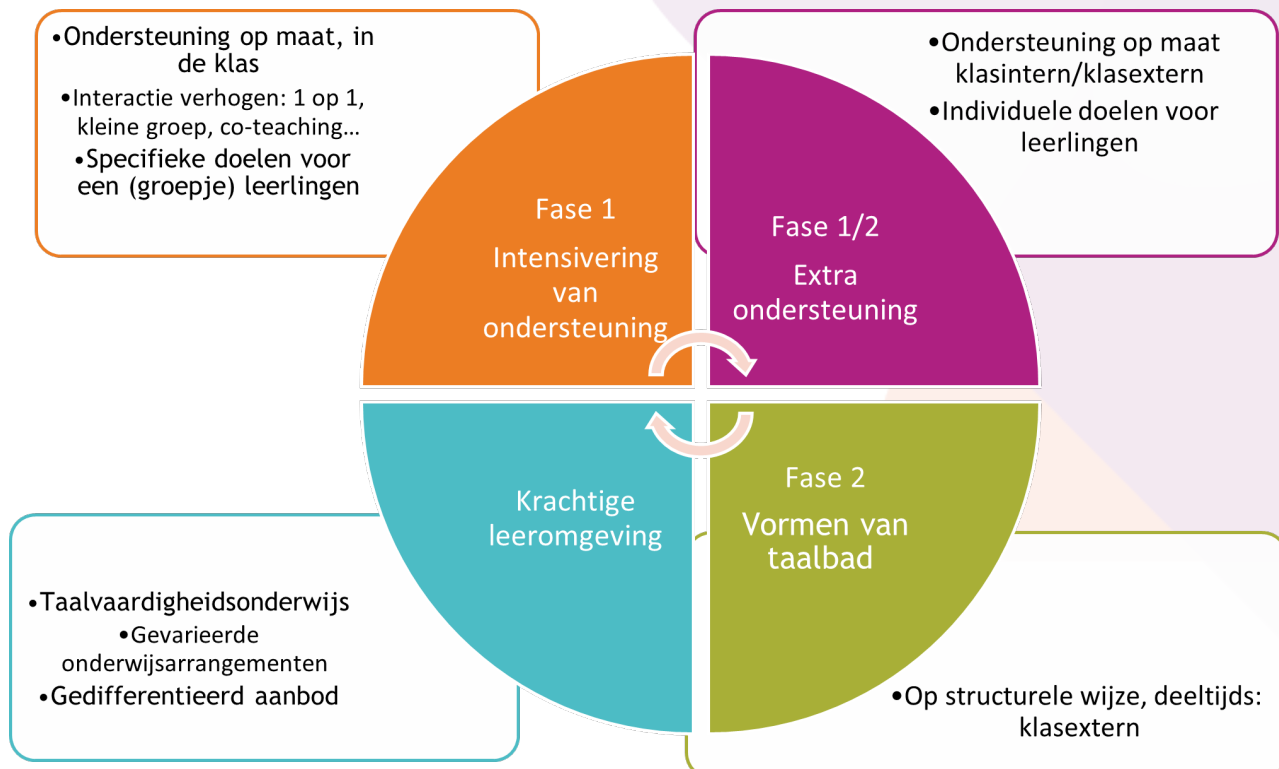
- [TOMn 1/2/3 - observatie](#)

De [verplichte taalscreening](#) (KOALA) is daarbij één van de mogelijke, doch verplichte, instrumenten.

Differentiatie

De evaluatie en de verschillen tussen leerlingen leiden ertoe dat de leraar [differentieert](#). In de eerste plaats [binnen de klas](#), waar nodig in fase 1 en 2 van het zorgcontinuüm met ondersteuning of buiten de klas. Taalonderwijs aan het jonge kind gaat dus uit van een meerlagige ondersteuning:

- Krachtige leeromgeving voor alle leerlingen (fase 0)
- Intensivering van ondersteuning: in kleinere groepen (fase 1)
- Extra ondersteuning: ook individueel, o.a. door een vorm van taalbad (fase ½)
- Extra ondersteuning: vormen van taalbad (fase 2)
- Buitenschoolse ondersteuning (fase 3)



| | |
|---|--|
| <p>Praktijkvoorbeelden Krachtige leeromgeving</p> | <p><i>Karim drukt zich nog niet uit in het Nederlands. Daarvoor bied ik hem veel eenledige instructies aan (Tomn1) waarbij hij enkel dingen moet uitvoeren (fysieke reactie).</i></p> <p><i>Voor sommige kleuters herhaal ik het voorgelezen verhaal interactief in het kleine groepje(TOsn2). Dat geeft de gelegenheid om erover in interactie te gaan en enkele moeilijke woorden te verduidelijken (geleid leren).</i></p> <p><i>In de bouwhoek lezen sommige kleuters de bouwplannen zelfstandig(-TOsn1 en IVzv4). Met Oscar speel ik mee, wat me de kans geeft om in interactie te gaan en ondersteuning te bieden bij het 'lezen' van de plannen (begeleid).</i></p> |
| <p>Praktijkvoorbeelden fase 1 Intensivering van ondersteuning</p> | <p><i>Elke dag voorzie ik voor enkele kleuters 10 minuten extra oefening en interactie rond de schooltaal die aan bod gekomen is in bepaalde activiteiten. Ik doe dat aan de hand van spelletjes, spel, bijkomende oefeningetjes, prenten...</i></p> <p><i>Ismaël is zes maanden op school vanuit Israël. Waar de andere leerlingen aan de hand van prenten een verhaal schriftelijk vervolledigen (TOsn3) probeer ik samen met Ismaël de prenten in de juiste volgorde te leggen en het verhaal na te vertellen (T0mn2). Ik schrijf in staakwoorden het verhaal voor hem op.</i></p> |
| <p>Praktijkvoorbeelden fase 2 Extra ondersteuning</p> | <p><i>In het laatste jaar van de kleuterschool voorzien we voor sommige kleuters klank- en letteroefeningen gedurende 10 minuten per dag met behulp van een extra leraar.</i></p> <p><i>Om de voorkennis van enkele kleuters te verbreden, plannen we -met een extra leraar- pre-teaching door in kleine groep het BC vooraf al eens te verkennen en te brainstormen vanuit hun specifieke leefwereld. We reiken hen beelden/materialen aan die ze tijdens de activiteit in de klas bij de hand kunnen nemen. Op deze manier werken we aan een hogere betrokkenheid en veiligheid voor sommige kleuters.</i></p> |

| | |
|---------------------------|--|
| <p>Vormen van taalbad</p> | <p>Bv. Het organiseren van deeltijdse wereldklassen</p> <p>Een leerkracht is halftijds aangesteld om de leerlingen een aantal uren uit hun klas te halen en dit om de Nederlandse taal spelenderwijs bij te brengen.</p> <p>Bv. de taalklas</p> <p>En leraar is halftijds aangesteld om de taalklas te organiseren. De klas wordt omgetoverd in het decor van een prentenboek. Om de 4 tot 6 weken kiest men voor een ander verhaal. Er zijn verschillende hoeken, nl.</p> <ul style="list-style-type: none"> - de dramahoek waar op het einde van de maand het verhaal wordt nagespeeld met de kinderen - een verteltafel met allerlei attributen om het verhaal na te spelen - allerlei taalspellen, vb 'Wie is het' , gebaseerd op het verhaal - boekenhoek met allerlei boeken i.f.v. het thema van het verhaal - computer waar ze verschillende info opzoeken i.v.m. het onderwerp. - ... |
|---------------------------|--|